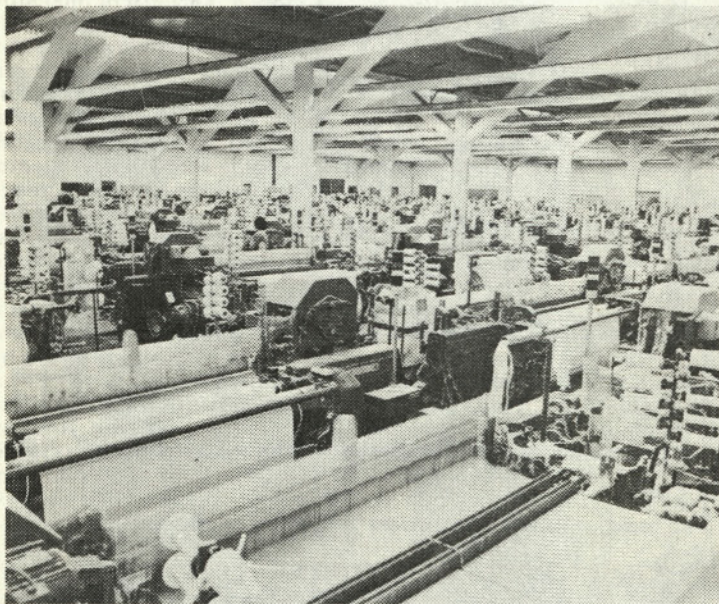

SLAVNOSTNA SEJA DS

30 let samoupravljanja

4. julij, dan borca

**Vinko Hafner,
imenovan za častnega
člana kolektiva**

Praznik – beseda, ki pomeni mnogo več kot pa je to sama po sebi. Praznik – spomin na marsikaj. Pa vendar praznik – en sam dolg neizrečen; v prsih posameznika in nas vseh, ponos, ki v spominu sega daleč nazaj in katerega cilj je nekaj v neskončni prihodnosti. Nekomu je to le želja – takšna kot je bila želja in odločno hotenje naših narodov v tistih predvojnih letih vse do majskih dni 1945. Praznik – ponos na prehojeno pot, spomin padlim za svobodo, načrti in obveznosti. To je praznik, v srcu posameznika, v ponos nas vseh, v očeh vsega sveta.

V letošnjem letu mineva 30 let našega delavskega samoupravljanja. Samoupravljanje je nedvomno ena največjih pridobitev našega revolucionarnega boja, saj smo uresničili to, da delavec zares razpolaga z rezultati svojega dela, kar praktično pomeni, da je gospodar svoje usode, da lahko na podlagi družbene lastnine s sredstvi za proizvodnjo svobodno dela in ustvarja za svojo srečo. Naša pot samoupravljanja je dolga že skoraj štiri desetletja. Začela se je že v naši revoluciji, v času organiziranih priprav Komunistične partije Jugoslavije na oboroženo vstajo in v prvih dneh narodnoosvobodilne vojne. Nastajalo je že tedaj, ko so se ljudske množice odzvale pozivu Komunistične partije in vzele puško v roke, ko se je začel oboroženi boj proti okupatorju in njegovim hlapcem, ko se je začela revolucija naših narodov. Nastanek partizanskih odredov je bil logični izraz samoupravne revolucionarne volje ljudskih množic, iz njih pa so potem nastajali tudi organi ljudske oblasti. Tudi upravljanje gospodarskih zadev na svobodnem ozemlju je bilo samoupravno. Nova ljudska oblast na osvobojenem ozemlju je sprejemala odloke o zaplembi premoženja sovražnikov ljudstva, vohunov in okupatorjevih sodelavcev. Nato je prišlo tudi do razlastitve proizvodnih sredstev, ki so bila last buržoazije oziroma kapitalistov, s čimer se je v bistvu začelo uvajanje družbene lastnine nad sredstvi za proizvodnjo v Jugoslaviji.

Zgodovinska prelomnica na naši samoupravni poti je 27. junij 1950, ko je Zvezna skupščina sprejela zakon o izročitvi tovarn v upravljanje delavcem. Takrat je tovariš Tito dejal: »Geslo Tovarne delavcem, zemlja kmetom, ni nikakršna parola, temveč je zahteva, ki vsebuje celoten program socialističnih odnosov v proizvodnji glede družbene lastnine, glede pravic in dolžnosti delavcev, in se torej mora in mora uresničiti, če mislimo graditi socializem... Vse, kar pri nas delamo in gradimo, ima en sam namen: osrečiti naše delavce, ustvariti boljše življenjske pogoje. Delavci mest in vasi so sami gospodarji današnjega dne in svoje srečne prihodnosti.«

Delavsko samoupravljanje – ki je sčasoma postalo temelj vsega političnega sistema – je sprostito neizčrpno energijo in ustvarjalno pobudo milijonov delovnih ljudi, ki so postali neposredno organizatorji in nosilci upravljanja družbenih sredstev za proizvodnjo in neposredno odgovorni tako za njeno izboljševanje kot tudi za delitev dohodka v organizacijah združenega dela in v družbi sploh. Leta najuspešnejšega družbenoekonomskega razvoja jugoslovanske družbe so povezana prav s samoupravnim obdobjem naše socialistične graditve.

Naše praznovanje pa je tudi prilika, da damo priznanje vsem tistim, ki so začeli osvobodilno boj in vsem, ki so ta boj pripeljali do končne zmage, vsem, ki so v njem sodelovali in dali zanj na

(Nadaljevanje na 2. strani)

**»MI SMO SOCIALISTIČNA DRŽAVA,
V KATERI DELO POMENI
DOSTOJANSTVO ZA ČLOVEKA«**

TITO

Vinko Hafner, častni član kolektiva

Na slavnostni seji delavskega sveta dne 3. julija 1980 bo tovarišu VINKU HAFNERJU, predsedniku republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, podeljeno posebno priznanje – IMENOVANJE ZA ČASTNEGA ČLANA DELOVNEGA KOLEKTIVA TEKSTILINDUS.

Sklep o podelitvi priznanja tov. VINKU HAFNERJU je sprejel delavski svet delovne organizacije na podlagi

186. člena Statuta Tekstilindusa, na 2. seji dne 18. 6. 1980.

Predlog o imenovanju tovariša Vinka Hafnerja za častnega člana delovnega kolektiva so posredovale družbenopolitične organizacije in ga utemeljile z naslednjim:

Tov. Vinko Hafner se je rodil 21. januarja 1920 v Stražišču pri Kranju. Izhaja iz napredne delavske družine, ki se je že v času kapitalističnega zatiranja in izkoriščanja pri-

družila naprednemu gibanju. Prav zaradi naprednih idej je tov. Vinko Hafner moral prekiniti šolanje in se je kot 16-letni fant zaposlil v naši prednici podjetja – tedanji Jugobruni, v oddelku plemenitilnice. Tu se je takoj priključil simpatizerjem naprednega delavskega gibanja – v Splošno strokovno zvezo, ki so jo tedaj smatrali kot rdečo sindikalno organizacijo. Leta 1939 je bil tajnik Splošne strokovne zveze, postal pa je tudi SKOJ-avec.

Zadnji dve leti pred vojno se je položaj tekstilnega delavstva močno poslabšal. Kapitalisti so začeli skrajševati delovni čas zaradi pomanjkanja surovin, temu se je pridružila še velika draginja, nazadnje pa so začeli delavce tudi odpuščati. Med delavci, ki so bili leta 1940 odpuščeni iz Jugobruni, je bil tudi Vinko Hafner. Delo si je nato poiskal na kranjski železniški postaji in tu ga je doletela okupacija. Kot zaveden delavec in mlad aktivist je v nevarnih razmerah na železniški postaji organiziral odbor OF in že jeseni leta 1940 postal član ZK. Kmalu zatem je postala Hafnerjeva domačija zbirališče ilegalcev in postojanka za številne sestanke in ilegalnega partizanskega tiska. 27. julija 1941 je Vinko Hafner prisostvoval sestanku pod Šmarjetno goro, kjer so sprejeli sklep o ustanovitvi partizanske čete. Začeli so s sabotažnimi akcijami, v drugi polovici leta 1941 pa z organizirano borbo proti Nemcem.

Ob velikih izdajah v začetku l. 1942 je Vinku in njegovi sestri Ančki komaj uspelo pobegniti pred gestapom v partizane, njegovo mamo, sestro Marijo in brata Franca pa so aretirali in jih kasneje ustrelili.

Vinkotova pot se je nadaljevala v partizanih, kjer se je pridružil borbem Cankarjevega bataljona. Po smrti narodnega heroja Lojzeta Kebeta je bil imenovan s strani glavnega poveljstva Slovenske partizanske vojske za politkomisarja I. grupe odredov. To povelje je je 1. decembra 1942 podpisal Boris Kidrič. Nedvomno je bilo to za 22-letnega Vinka veliko priznanje in odgovornost,

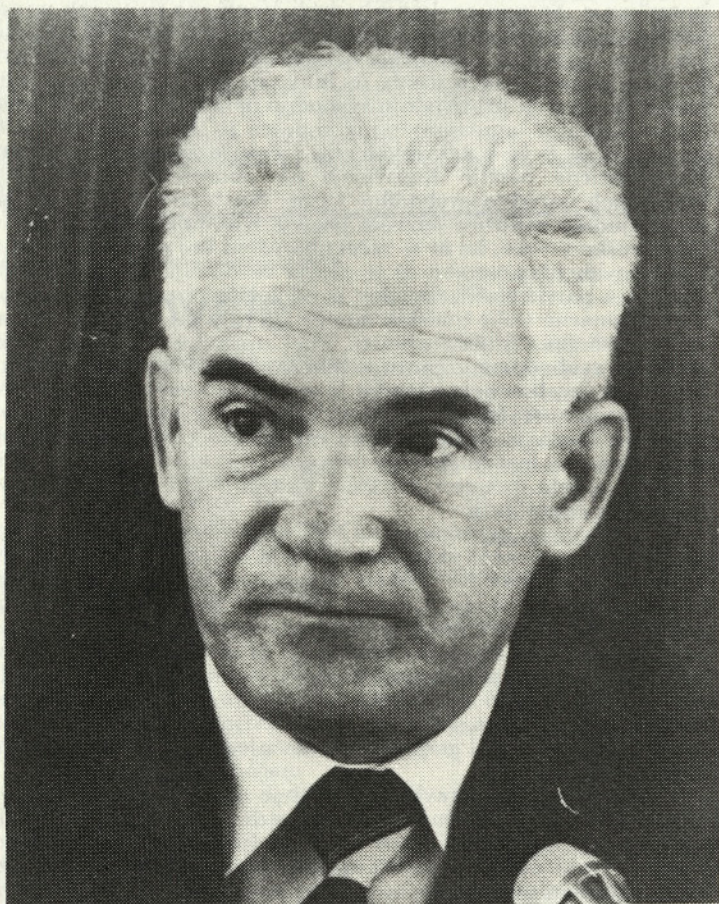
ki pa se je vedno bolj povečevala. Leta 1943 je sodeloval tudi na zboru slovenskih odposlancev v Kočevju kot sekretar Gorenjskega poverjeništvaja pokrajinskega komiteja SKOJ-a za Slovenijo, oktobra 1944 pa je bil imenovan za politkomisarja 18. divizije.

Po osvoboditvi je tov. Vinko Hafner prevzel številne odgovorne funkcije. V letih 1953 do 1958 je bil predsednik Občinskega ljudskega odbora Kranj, nato pa do leta 1961 predsednik Okrajnega ljudskega odbora. V tem času je postal Kranj vzor gospodarske razvitosti in družbenopolitičnih odnosov v jugoslovanskem merilu. Takrat je v Kranju nastal prvi vzorni statut občine, ki je bil podlaga za razvoj in organizacijo komunalnega sistema v vsej državi.

Ob opravljanju odgovornih dolžnosti pa je največji del časa vsekakor posvetil razvoju gospodarstva, samoupravnih odnosov in družbenopolitične skupnosti. Večkrat nas je obiskal in vedno se je rad udeležil naših sindikalnih in partijskih konferenc, pa tudi sej delavskega sveta in upravnega odbora. Pomagal nam je z nasveti, vzpodbujal in pravilno je usmerjal kolektiv pri važnejših odločitvah – bodisi na gospodarskem ali družbenopolitičnem področju, ob vsem pa je vedno poudarjal skrb za boljše delovne in življenjske pogoje delavca – neposrednega proizvajalca.

Tudi v kasnejšem obdobju, ko je tov. Vinko Hafner prevzel še bolj odgovorne naloge v republiškem in zveznem merilu, je še vedno posvečal pozornost naši družbenopolitični skupnosti, prav tako pa tudi tekstilni industriji, njenim problemom in težavam, ter si vsestransko prizadeval za njeno razbremenitev. Zavzemal se je za njen hitrejši razvoj in poudarjal, da je njen napredek v ustrezni stopnji mehanizacije in avtomatizacije in da kot takšna še vedno spada tudi na razvitejše področje.

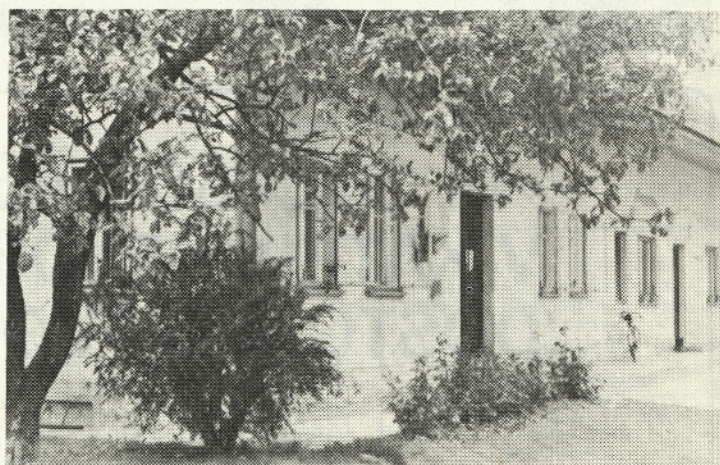
Naš delovni kolektiv s ponosom izroča priznanje tovarišu VINKU HAFNERJU, ki uživa med delavci ugled in spoštovanje v naši ožji in širši družbenopolitični skupnosti.

(Nadaljevanje s 1. strani)

tak ali drugačen način svoj prispevek. Prav zato pa v naš praznik 30-letnico samoupravljanja, vključujemo tudi praznik Dneva borcev, 4. julij. Nikdar ne bomo pozabili, da je v osvobodilnem boju zmagala volja po svobodi in neodvisnosti, uresničila se je težnja, da s svojo usodo gospodarimo sami. Pot do svobode je bila dolga, naporna in krvava. Vrednote, kot so: tovarištvo, medsebojno zaupanje, odgovornost, spoštovanje in razvijanje družbenih norm, bratstvo in enotnost, so revolucionarne tradicije, ki so se uveljavile v času NOB, v času graditve naše dežele po osvoboditvi in ki se razvijajo ter nastajajo z vedno bolj razvitimi samoupravnimi socialističnimi odnosi. Vse to smo vgradili v našo ustavo, zakone in samoupravne akte, vse to še gradimo in tudi uresničujemo.

Uspehi v preteklosti in prehojena pot pa nam dajeta moč in voljo pri naših nadaljnjih prizadevanjih za povečanje produktivnosti dela, kvalitete in učinkovitejšega gospodarjenja v letošnjem letu, v letu ekonomske stabilizacije. Vložili bomo vse napore, da bomo povečali učinkovitost dela, smotrnost, varčnost in solidnost v proizvodnji in poslovanju, ter posvetili izredno pozornost predvsem izpolnjevanju sprejetih stabilizacijskih programov in varčevanju z energetskimi viri. To so naše glavne naloge v letošnjem letu in zavedamo se, da si bomo le z izpolnjevanjem naštetih nalog zagotovili boljši gospodarski položaj in dobre poslovne dosežke.

Rojstna hiša Vinka Hafnerja v Stražišču

30 let samoupravljanja

V letošnjem letu mineva 30 let samoupravljanja v Jugoslaviji. Zvezna ljudska skupščina je na dan 27. 6. 1950 sprejela temeljni zakon o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih ali, kot ga preprosteje in običajno imenujemo, zakon o delavskem samoupravljanju. S tem zgodovinskim dejanjem smo začeli ustvarjati nove, socialistične odnose na podlagi samoupravljanja.

Predsednik Tito je v svojem ekspoziciji ob sprejemu tega zakona dejal: »S prevzemom proizvodnih sredstev v državne roke se še ni uresničilo akcijsko geslo delavskega gibanja »Tovarne delavcem, zemljo kmetom«, kajti to gleslo ni abstraktno propagandistično geslo, temveč vsebuje globok vsebinski smisel. Vsebuje celoten program socialističnih odnosov v proizvodnji: tako glede družbene lastnine, kakor glede pravic in dolžnosti delavcev, zavoljo tega ga lahko in celo moramo uresničiti v praksi, če mislimo zares graditi socializem«.

Viktor Kompare, prvi predsednik DS Tiskanine

Ideja delavskega samoupravljanja je nastala kot sestavni del teorije o socialistični družbeni ureditvi in revolucionarnem boju delavskega razreda, v delih stvariteljev znanstvenega socializma – Marxa in Engelsa in kasneje tudi Lenina. Od teorije znanstvenega socializma in prvih izkušenj Pariške komune in

Leninovih sovjetov smo krenili po dotlej vse premalo znanih poteh graditve novih samoupravnih socialističnih odnosov. Titovi daljnovidnosti in političnemu vodstvu se imamo zahvaliti, da smo v Jugoslaviji to idejo uveljavili v praksi in da je sistem samoupravljanja tudi dokazal svojo življenjsko sposobnost in moč kljub vsem dvomom in odporom. Socialistično samoupravljanje v Jugoslaviji je dokazalo svojo progresivno moč in postalo celovit družbeni sistem.

Gospodarska podjetja so imela v prejšnjem sistemu upravljanja gospodarstva značilnosti državnega organa. Vendar pa se je takratno administrativno upravljanje gospodarstva, ki je bilo v začetku z ozirom na povojne razmere sicer nujno, sčasoma pokazalo kot ovira hitrejšemu razvoju proizvodnih sil in socialističnih družbenih odnosov. Nadaljni razvoj socializma in potrebe gospodarskega razvoja so narekovali temeljite spremembe (Nadaljevanje na 4. strani)

Program slavnostne seje

INTERNACIONALA

OTVORITEV SLAVNOSTNE SEJE

(Predsednik delavskega sveta DO Tekstilindus, tov. Vili Legat)

SLAVNOSTNI GOVOR

(Prvi predsednik delavskega sveta združenih podjetij Tiskanine in Inteksa – Tekstilindus, tov. Janez Božičević)

PODELITEV PRIZNANJA TOV. VINKU HAFNERJU – IMENOVANJE ZA ČASTNEGA ČLANA DELOVNEGA KOLEKTIVA

(Predsednik delavskega sveta DO Tekstilindus, tov. Vili Legat)

POZDRAVNA BRZOJAVKA PREDSEDSTVU SFRJ

(sekretar KOO ZSMS Tekstilindus, tov. Jana Zajc)

KULTURNI PROGRAM

(Koroški akademski oktet in člani Prešernovega gledališča Kranj)

Koroški akademski oktet

Rado Simoniti:

PESEM O TITU

Vasilij Mirk:

KOLO

France Marolt:

KOLEDA

Viktor Šafranek:

KONJUH PLANINOM

Luka Kramolc:

TAM ČIER TEČE BISTRA ZILA

Ciril Krpač:

PLENIČKE JE PRAVA

Ciril Krpač:

OJ MORAVO

Pavel Kernjak:

MI SMO MI, SMO PR'DRAVCI DOMA

Rado Simoniti:

BRATJE LE K SONCU, SVOBODI

Člani Prešernovega gledališča Kranj

Janez Dolinar

TITVI CITATI

Edka Oman

Dunja Jekovec

VEZNI TEKST

Spomenik padlim v obratu II

30 let samoupravljanja

(Nadaljevanje s 3. strani)

membe v sistemu gospodarjenja in upravljanju gospodarstva.

Z uvajanjem delavskega samoupravljanja se je podjetje spreminjalo v samostojno delovno organizacijo. Vzporedno z rastjo ekonomske in poslovne samostojnosti je raslo zanimanje za poslovanje in za ekonomiko, za probleme organizacije dela in upravljanje. Postopno je rasla usposobljenost članov delavskega sveta, delno zaradi izobraževanja, predvsem tisti, ki so delovali v samoupravnih organih, so kaj kmalu spoznali velike prednosti in možnosti novega sistema upravljanja. Spoznavali so odgovornost in pomembnost svojih odločitev in predvsem še, da odločajo po lastnem preudarku, zavestno in svobodno.

RAZVOJ SAMOUPRAVLJANJA V NAŠI DELOVNI ORGANIZACIJI

Če hočemo v glavnih obrisih prikazati razvoj samoupravljanja v naši delovni organizaciji, moramo najprej ugotoviti, da resnično samoupravljanje zahteva, da o medsebojnih delovnih razmerjih, o organizaciji dela in poslovanja, o sredstvih, o rezultatu dela in predvsem še o preseženem delu odločajo samoupravno organizirani in združeni delavci; in dalje, da o vseh najpomembnejših vprašanjih odločajo delavci neposredno in ne nekdo v njihovem imenu. Obravnavali bomo torej vsebinsko plat tega razvoja in se ne bomo spuščali v kronološke podatke o datumih posameznih volitev in o številu ali celo imenih izvoljenih članov v posamezne samoupravne organe.

V naši delovni organizaciji sta bila prva delavska sveta izvoljena neposredno po sprejemu zakona o delavskem samoupravljanju, in sicer v bivši Tiskanini dne 5. 7. 1950 in v bivšem Inteksu dne 30. avgusta 1950.

Prvi samoupravni organi Tiskanine leta 1950 — delavski svet in upravni odbor; v sredini predsednik DS Srečko Teran

V začetku se je delavsko samoupravljanje v glavnem omejevalo na odločanje o enostavni reprodukciji. Večanje poslovne samostojnosti podjetja je bilo omogočeno s sprejetjem zakonskih predpisov od l. 1953 dalje. Samoupravne pravice neposrednih proizvajalcev, zlasti kar zadeva dohodek in preseženo delo, so se bistveno povečale z ustavo, sprejeto leta 1963 in dve leti kasneje z gospodarsko in družbeno reformo, ki označuje novo fazo razvoja samoupravnih družbenih in ekonomskih odnosov. Že leta 1958 smo uvedli v naše gospodarstvo dohodkovni sistem kot materialno podlago za krepitev samoupravljanja na vseh področjih ekonomike in poslovanja podjetij. »Dohodkovni sistem namreč izhaja iz vodilne misli, da delavci v razmerjih, ko obstajata družbena lastnina proizvajalnih sredstev in delavsko samoupravljanje, za svoje delo ne prejemajo več vnaprej določene plače, temveč osebne dohodke, ki so sestavni del dohodka podjetja.«

V tem procesu se je delovni človek bolj zavedal, da ni samo izvrševalec delovnih nalog, ampak tudi upravljaec delovnih sredstev in da je njegov osebni interes ozko povezan z interesom njegove delovne skupine, kakor tudi z interesi podjetja kot celote. Zato je bilo treba najti takšne oblike organiziranega delovnega procesa in samoupravljanja, ki bi omogočale vsakemu članu delovne skupnosti, da po svojih močeh prispeva k zmanjševanju stroškov, k večji produktivnosti in k boljšemu poslovanju. Ti momenti in pa potreba, da se samoupravljanje približa delovnim ljudem, so vedli do ustanovitve ekonomskih oz. delovnih enot. Te ekonomske oz. delovne enote so bile formirane po eni strani z namenom doseganje boljših ekonomskih rezultatov, po drugi strani pa so se te nove organizacije oblike postopoma dopolnjevale tudi s samoupravno vsebino. Tako je pri-

Dosedanji predsedniki delavskih svetov

Kompare Viktor	1950
Teran Srečo	1950 — 1951
Istenič Franc	1953 — 1954
Kompare Viktor	1954 — 1956
Strajnar Marija	1956 — 1957
Mauser Ivan	1957 — 1960
Božičević Janez	1960 — 1961
INTEX	
Draksler Pavel	1950 — 1952
Matelič Stane	1952 — 1953
Rakovec Anton	1953 — 1954
Draksler Pavel	1954 — 1956
Rakovec Anton	1956 — 1958
Hribar Franc	1958 — 1960
Križaj Franc	1960 — 1961
TEKSTILINDUS	
Božičević Janez	1961 — 1964
Krmelj Franc	1964 — 1967
Humer Zlata	1967 — 1968
Soklič Boris	1968 — 1970
Černe Zvone	1970
Abramič ing. Olga	1970 — 1973
Mauser Ivan	1973 — 1978
Legat Vili	1978 — ...

hajalo v tem procesu, ko so dobivale ekonomske oz. delovne enote vse večji pomen, tudi do postopne decentralizacije samoupravljanja in demokratičnejše upravljanja z oblikovanjem organov upravljanja v ekonomskih oz. delovnih enotah. Ta sistem pa je omogočal tudi razvoj neposrednega upravljanja kot najpomembnejše ideje celotnega samoupravnega sistema. Višek tega razvoja je bil dosežen z določili naše nove ustave o temeljnih organizacijah združenega dela in o delegatskih razmerjih.

Po združitvi dotedanjih podjetij Tiskanina in Inteks v letu 1961 se je ta razvoj nadaljeval. S pravili novega združenega podjetja Tekstilindus so bila sprejeta nova načela glede samoupravljanja. Ta pravila se v marsičem razlikujejo od dotedanjih pravil, kar je tudi razumljivo z oziranjem na razvoj sistema samoupravljanja. Najpomembnejša določila teh pravil oz. spremembe napram prejšnjim so naslednja: glede upravljanja je bilo določeno: podjetje upravlja delovni kolektiv po centralnem delavskem svetu, upravnem odboru, obratnih delavskih svetih in neposredno. Centralni delavski svet je najvišji organ upravljanja, ki načelno odloča in daje smernice o celokupni dejavnosti podjetja. O delu centralnega delavskega sveta je treba člane kolektiva obveščati in to z objavami sklepov na oglasnih deskah ter na sestankih. Na teh sestankih lahko vsak član kolektiva postavlja vprašanja ali pripombe na delo samouprav-

nih organov. Povsem nova so določila o ekonomskih enotah in obratnih delavskih svetih. Določeno je bilo naslednje: da se zagotovi neposredno samoupravljanje, racionalnejša proizvodnja, maksimalno izkoriščanje strojnega parka, večja štednja z materialom in zmanjšanje stroškov, je podjetje razdeljeno na ekonomske enote. Ekonomska enota je organizacijska enota, ki ustvarja zaključeno enoto proizvoda in za katero je mogoče voditi samostojno obračunavanje stroškov in dohodkov, samostojno

Spomenik padlim v obratu I

določati osebne dohodke in ki ima svoje samoupravne organe. Ekonomska enota ima samostojnost le v tistih zadevah, ki so določene s pravili, operativno pa je neposredno podrejena upravi. Ekonomske enote so: predilnica I, predilnica II, tkalnica I, tkalnica II, plemenitilnica I, plemenitilnica II ter vzdrževalni obrati in uprava. Centralni delavski svet lahko s svojim sklepom ustanovi novo ekonomsko enoto. Ekonomske enote upravlja kolektiv po obratnem delavskem svetu. Njegove pristojnosti so v glavnem: razpravljanje in sklepanje o stroških, o organizaciji dela in povečanju produktivnosti, skrb za izvrševanje proizvodnega plana, odločanje o tekočem vzdrževanju osnovnih sredstev, sklepanje o uporabi tistega dela čistega dohodka, ki se razdeli med ekonomske enote in predpisovanje pravilnika o delitvi osebnih dohodkov, katerega pa je treba predložiti v soglasje centralnemu delavskemu svetu. Pomembno je tudi določilo, da je obratni delavski svet pristojen za odločanje o zadevah področja delovnih razmerij. Najvišji upravni starešina ekonomske enote je vodja ekonomske enote, ki je kot upravni uslužbenec podrejen tehničnemu direktorju in glavnemu direktorju, odgovoren pa tudi obratnemu delavskemu svetu.

Glede neposrednega odločanja je bilo določeno, da centralni delavski svet ali obratni delavski svet lahko predloži delavnemu kolektivu v neposredno odločanje posamezna vprašanja, ki so posebno pomembna za podjetje ali ekonomsko enoto.

Tako lahko ugotovimo, da je bilo po teh pravilih odločanje o najpomembnejših zadevah pridržano centralnim organom podjetja. Določila o ekonomskih enotah že pomenijo nekakšen zametek sedanjih temeljnih organizacij združenega dela, vendar pa je pristojnost obratnih delavskih svetov zelo omejena. Pomembno je določilo, da je člane delovnega

kolektiva treba obveščati o delu centralnega delavskega sveta in da imajo delavci pravico na sestankih postavljati vprašanja in pripombe. Določila o neposrednem odločanju so še slabotna, saj zavisi od sklepa delavskega sveta, kdaj se neposredno odločanje izvede, delavski svet pa na izid takega odločanja tudi ni vezan.

Nova ustava SFRJ, katero je sprejela zvezna skupščina v mesecu aprilu 1963, je pomenila pomemben korak pri izgrajevanju samoupravnega sistema. Ta ustava je določala, da mora delovna organizacija imeti statut kot svoj temeljni samoupravni akt. Ustava je priznala statutu kakor tudi drugim samoupravnim aktom delovne organizacije enako veljavo kot državnim predpisom. Pričel se je razvojni proces, ki je usmerjen v to, da ustava in zakoni določajo le splošne okvire, podrobne predpise pa sprejemajo samoupravni organi sami – tako tudi v delovnih organizacijah. Predpisano je bilo, da se morajo statuti sprejeti v roku enega leta od sprejetja ustave. Zaradi pravočasnih priprav nam je uspelo, da je bilo končno besedilo statuta sprejeto s strani centralnega delavskega sveta že sredi meseca maja 1964.

Ta prvi statut je bil v primerjavi z dotedanjimi pravili bistveno obsežnejši. Njegove značilnosti so naslednje. Ima precej določil o formiranju in delitvi dohodka. Delitev čistega dohodka na sklade in osebne dohodke izvede najvišji organ upravljanja na podlagi posebne pravilnika. Pri odločanju tistega dela čistega dohodka, ki se nameni za osebne dohodke, se mora določiti tudi ključ za razdelitev teh sredstev med posamezne delovne enote, ki same določajo višino osebnih dohodkov svojih delavcev. Celotni dohodek, dohodek in čisti dohodek se ugotavlja in deli za podjetje kot celoto, dočim se sredstva za osebne dohodke ugotavljajo in delijo po delovnih enotah. S sredstvi skladov razpolaga

Vili Legat, sedanji predsednik delavskega sveta DO

podjetje po svojih najvišjih organih upravljanja. Vsak član kolektiva ima pravico biti obveščen o višini dohodka in čistega dohodka podjetja ter o njegovi razdelitvi.

Kar se tiče ekonomskih oz. delovnih enot, se ugotavlja spremembo napram dosežanim pravilom le v toliko, da je poudarjena pravica glede samoupravljanja. V zadevah, ki spadajo v pristojnost organov upravljanja ekonomskih enot, ti organi dokončno odločajo. Centralni organi upravljanja glede teh zadev lahko dajejo svoje smernice, sprejete sklepe pa lahko razveljavijo le v primeru, če so nezakoniti ali v očitnem nasprotju z interesi podjetja. Glede upravljanja je bilo določeno, da podjetje upravlja delavci neposredno ali po organih upravljanja. Neposredno upravljanje se vrši z odločanjem na zborih ter z referendumom. Izvedbo neposrednega odločanja lahko zahteva s pismenim zahtevkom 10 % delavcev. O takem zahtevku odloča delavski svet. Ni pa še določila, da je delavski svet na rezultat neposrednega odločanja vezan.

Kot je razvidno iz navedenega, so pristojnosti še vedno skoncentrirane pri centralnih organih upravljanja podjetja, četudi je položaj ekonomskih oz. delovnih enot ojačan in pristojnosti obratnih delavskih svetov povečane.

Ta statut je bil za tem trikrat spremenjen oz. dopolnjen, in sicer meseca novembra 1966, decembra 1967 ter marca 1968. Najpomembnejše spremembe so bile vnešene leta 1966. To so predvsem naslednje. Neposredno odločanje delavcev dobi mnogo večji pomen. Delavci obvezno odločajo neposredno o vseh statutarnih spremembah.

Delavski svet ima še vedno pravico odstopiti določene zadeve v neposredno odločanje. Izvedbo neposrednega odloča-

nja lahko zahteva 10 % delavcev podjetja oz. ekonomske enote. Odločitev, sprejeta na referendumu, je za vse organe upravljanja obvezna! Okrepjen je tudi položaj ekonomskih enot. Pri ukinitvi obstoječe ali ustanovitvi nove ekonomske enote se mora obvezno zahtevati in upoštevati mnenje delavcev prizadete enote. Posebej je bilo določeno da imajo ekonomske enote pri urejanju delovnih razmerij položaj delavne skupnosti podjetja. Glede na to o vseh zadevah iz delovnega razmerja odločajo obratni delavski sveti dokončno. Centralni delavski svet tudi nima več pravice razveljaviti sklep obratnega delavskega sveta. Izpopolnjena so bila tudi določila o delu zborov delavcev.

Drugi statut podjetja je bil sprejet v mesecu maju 1970. Pred tem so bili namreč v mesecu decembru 1968 v zvezni skupščini sprejeti ustavni amandmaji VII-XIX. Posebno pomemben je amandman XV, ki je vseboval določila o organih upravljanja, in sicer je zahteval poleg delavskega sveta še kolektivne izvršilne organe. Upravni odbor ni bil več obvezen, delovni kolektiv sam določa naziv, formiranje in pristojnosti kolektivnih izvršilnih organov. Poseben poudarek je bil dan tudi delovnim enotam. Njih pristojnosti morajo biti urejene tako, da centralni samoupravni organi ne omejujejo samostojnosti delovnih enot.

V mesecu maju 1970 sprejeti statut podjetja je bil sestavljen v skladu z ustavnimi določili. V poglavju o organizaciji podjetja je poudarjeno, da je podjetje organizirano po delovnih enotah kot organizacijah združenega dela. Izraz »ekonomska enota« je opuščen. Podrobneje so obdelana določila o neposrednem odločanju z referendumom, kdaj se referendum izvede po sklepu delavskega sveta, kdaj na

(Nadaljevanje na 6. strani)

Otvoritev nove avtomatizirane tkalnice v obratu II; četrti z leve – Pavle Draksler, prvi predsednik DS Inteksa

30 let samoupravljanja

(Nadaljevanje s 5. strani)

zahtevo delavcev. Odločitev, spejeta na referendumu, je dokončna in obvezna. Noben organ v podjetju in delovni enoti ne sme ravnati v nasprotju z odločitvijo referenduma. Podrobnejša so tudi določila o sklacevanju in delu zborov delavcev. Ni pa še določila, da je odločitev sprejeta na zboru, obvezna. Odločanje o drugih zadevah upravljanja poverijo delavci delavskemu svetu podjetja in svetom delovnih enot, izvršilne funkcije pa kolektivnim izvršilnim organom. Poudarjena je javnost dela; vsak delavec ima pravico, prisostvovati seji organa upravljanja. Samoupravni organi se volijo na vsaki 2 leti in nihče ne more biti izvoljen za člana istega organa več kakor dvakrat zaporedoma. Formirani so bili kolektivni izvršilni organi, in sicer odbor za splošne zadeve, odbor za varnost pri delu, odbor za stanovanjske zadeve, odbor za narodno obrambo in varstvo pred hudimi nesrečami, odbor za nagrajevanje, odbor za informiranje, odbor za tehnični napredek, odbor za izobraževanje in odbor za gospodarstvo. Kadar delavski svet odloča o pomembnem vprašanju, ki zadeva eno ali več delovnih enot, mora predhodno oskrbeti mnenje sveta dotične delovne enote. Podrobno so definirane tudi pravice delavca v zvezi z upravljanjem: pravica dajati predloge, pripombe, postavljati vprašanja in zahtevati pojasnila – kar mora samoupravni organ obravnavati in dati delavcu odgovor. Posebej je bilo določeno, da ima delavec pravico, biti navzoč na seji organa upravljanja, kadar ta odloča o njegovih pravicah. Podrobnejša so tudi določila o obveščanju delavcev. Bistveno so bila izpolnjena določila o formiranju, uporabljanju, prometu in vrednotenju sredstev; vsa sredstva se vodijo na nivoju podjetja. Dohodek se

ugotavlja za podjetje kot celoto in posebej le za delovno enoto za prehrano in oddih. Osnove in merila za delitev dohodka se določijo s pravilnikom o delitvi dohodka. Delitev dela dohodka, namenjenega za osebne dohodke, pa se vrši po delovnih enotah.

Temeljne organizacije združenega dela

V mesecu juliju 1971 so bili v zvezni skupščini sprejeti ustavni amandmaji XX–XLI., ki so predstavljali osnovo za organiziranje temeljnih organizacij združenega dela. S temi določili, ki so bila prevzeta v novo zvezno ustavo, sprejeto meseca februarja 1974, so delavcu zagotovljene neodtujljive pravice, da dela s sredstvi, ki so v družbeni lastnini, da enakopravno z drugimi delavci odloča o delu in poslovanju organizacije združenega dela, da odloča o celotnem dohodku kot rezultatu skupnega dela ter da odloča o medsebojnih razmerjih v združenem delu. Razumljivo je, da delavec o rezultatih svojega dela ne more odločati kot izolirani posameznik. To pravico uresničuje samo združeno z drugimi delavci. Osnovna oblika tega združevanja je temeljna organizacija združenega dela, ki postaja osnova vseh oblik nadaljnega povezovanja in združevanja dela in sredstev družbene reprodukcije.

Po temeljitih in dolgotrajnih obravnavaš so bili v naši delovni organizaciji na zborih delavcev v drugi polovici meseca oktobra 1973 sprejeti sklepi o organiziranju 4 temeljnih organizacij združenega dela: TOZD Predilnica, TOZD Tkalnica TOZD Plemenitilnica ter TOZD Prehrana in oddih. Samoupravni sporazum o združevanju v delovno organizacijo je bil sprejet na zborih delavcev konec meseca novembra 1973; posebni samoupravni sporazum o razpore-

Janez Božičević, prvi predsednik delavskega sveta združenega Tekstilindusa

ditvi sredstev, pravic in obveznosti delovne organizacije na temeljne organizacije združenega dela pa je bil sprejet na zborih konec meseca marca 1974. Takrat so bili sprejeti tudi statuti vseh temeljnih organizacij in novi statut delovne organizacije.

Zakon o združenem delu, katerega je sprejela Zvezna skupščina konec novembra 1976, predstavlja mejnik nove izredno pomembne faze v razvoju samoupravnega sistema. Ta zakon postavlja pred vse organizacije združenega dela in delovne ljudi nasploh velike in resne naloge v zvezi z dograjevanjem socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov.

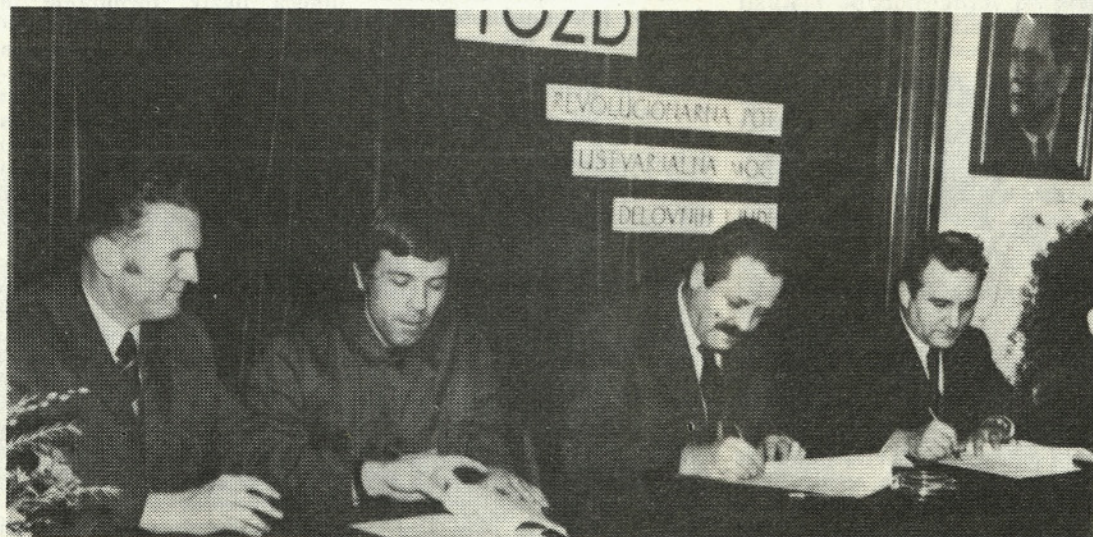
Na področju samoupravne organiziranosti smo intenzivno proučevali našo dosedanjo organiziranost in njeno vsklajenost z načeli in določili Zakona o združenem delu. Še posebej se je proučevalo vprašanje delovnih enot in delovne skupnosti.

Na področju preobrazbe dohodkovnih odnosov smo izhajali iz temeljnega določila ustave in Zakona o združenem delu, da se celotna nova vred-

nost, ki jo delavci v združenem delu ustvarijo s svojim skupnim delom, ustvarja kot dohodek temeljnih organizacij ter da o celotnem dohodku kot rezultatu skupnega dela odločajo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela.

Zaključek

Tako smo torej v grobih obrisih prikazali razvoj samoupravljanja v našem delovnem kolektivu. Iz skromnih začetkov pred 28 leti se je razraslo v celovit sistem, ki predstavlja trden temelj novih socialističnih družbenih odnosov. Razumljivo je, da je bil začetek skromen, saj je bilo delavsko samoupravljanje nekaj novega tako pri nas kot v svetu nasploh in nismo imeli na tem področju pravzaprav nobenih izkušenj. Ne smemo misliti, da smo na tem področju dosegli končno in idealno stanje. Zavedati se moramo, da samoupravljanje ni noben zaključen proces, temveč narekuje nenehno iskanje novih oblik, ki naj omogočijo in zagotove neposredno odločanje delovnih ljudi. Gre torej za nepretrgan proces, ki se ne razvija brez težav in protislovij. Sama praksa samoupravljanja pa je ravno tudi najboljša šola. Cilj, h kateremu težimo in kateremu smo tudi vedno bližje, pa je ta, da sleherni delavec – proizvajalec postane tudi zavesten in resničen upravljalec, ki odloča o svojem delu in o rezultatih svojega dela.

Podpisovanje samoupravnega sporazuma o združevanju v TOZD

TEKSTILEC – glasilo delovnega kolektiva Tekstilindusa Kranj – ureja glavni in odgovorni urednik Katarina Smodej in odbor za informiranje, ki ga sestavljajo: Pavla Peranovič – predsednik, Niko Srabočan – podpredsednik in člani: Sonja Ječnik, Ana Veternik, Milan Zvokelj, Kristina Frantar in Jana Tomšič